

УДК 069.51(477):7.08–022.512(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/33.215700>

Володимир ГОНЧАРУК,
orcid.org/0000-0002-2687-3956
старший викладач кафедри монументальної скульптури
Львівської національної академії мистецтв
(Львів, Україна) *Vovamds@ukr.net*

ОБРАЗНО-ПЛАСТИЧНІ РІШЕННЯ СКУЛЬПТУРИ ІВАНА МИКИТЮКА: НА ПРИКЛАДІ СЕРІЇ «КАРПАТСЬКИЙ МОТИВ»

Статтю присвячено дослідженню творчості відомого сучасного львівського митця І. Микитюка, яку розглянуто на прикладі скульптури серії «Карпатський мотив», створеної протягом 2012–2018 рр. Проведено аналіз низки джерел, пов'язаних з особливостями художньо-критичного осмислення складних творчих процесів, притаманних І. Микитюку. Наголошено на актуальності скульптури у створенні цікавих образів, що мають глибоке філософське звучання й неабиякий резонанс у сучасному кризовому суспільстві. Акцентовано на домінуванні архетипів у творчості майстра та засобах відтворення внутрішнього світу героїв. Серією робіт «Карпатський мотив» І. Микитюк авторитетно декларує, що дух править світом, утворюючи відносно самостійну ідеальну субстанцію. Творчість, в основі якої народні архетипи, є унікальним, найбільш ефективним способом комунікації.

Біологічні властивості роблять людей схожими особинами природного світу, а соціум формує індивідуальні свідомість, думки, почуття, відчуття, сприйняття особистості. У такому розгляді, на нашу думку, можна стверджувати, що буття людини є унікальним. Саме такий підхід притаманний творчості І. Микитюка, зображаючи типове, енергією своєї думки, силою таланту майстер викристалізовує унікальне та індивідуальне, що так хвилює глядача й зачіпає найбільш глибокі душевні струни. Мета роботи – дослідити характерні риси творчості відомого сучасного львівського скульптора І. Микитюка. У рамках статті, відповідно до поставленого нами завдання, найбільшу увагу приділено аналізу серії скульптурних робіт «Карпатський мотив». Скульптури І. Микитюка – це не повчання, односпрямована риторика, помилкова чутливість і не об'єктивні описи. Серія «Карпатський мотив» І. Микитюка являє собою єдність ідеї, загальну спрямованість думки й сенс. Символізм скульптури суперечливий і неоднозначний, інколи вступає в ідеологічний конфлікт із реалістичною основою. Відповіддю на духовні пошуки автора слугує чисте відображення духовності, відображення заглиблення в себе як першооснова єдино правильної відповіді на потребу сьогодення.

Ключові слова: архетип, скульптура, скульптура малих форм, творчість, художній образ.

Volodymyr HONCHARUK,
orcid.org/0000-0002-2687-3956
Senior Lecturer at the Department of Monumental Sculpture
Lviv National Academy of Arts
(Lviv, Ukraine) *Vovamds@ukr.net*

FIGURATIVE AND PLASTIC SOLUTIONS OF IVAN MYKYTYUK SCULPTURE: THE EXAMPLE OF THE SERIES “CARPATHIAN MOTIF”

The article is devoted to the study of creativity of the famous contemporary sculptor I. Mykytyuk in Lviv. It is considered on the example of sculpture of the series “Carpathian motif” created during 2012–2018.

The analysis of a number of sources related to the peculiarities of artistic and critical understanding of complex creative processes, characteristic of I. Mykytyuk, is carried out. The author emphasized great possibilities of sculpture for creating interesting, deep images that have deep philosophical sound and remarkable resonance in the modern crisis society. Attention is focused on the dominance of archetypes in the work of the master, and on the reproduction of the inner world of heroes.

Sculpture of the beginning XXI century shows new trends. Artists' create an image of a new type. Lviv easel sculpture, beginning of the 21st century marked by new searches, which indicate the desire of the sculptors to reflect the processes of renewal of all spheres of spiritual life that took place in Ukraine. It is noteworthy that these searches were best manifested not in the portrait, but rather in the story easel composition, which, by virtue of its species specificity, was more receptive to imaginative interpretation of the phenomena of reality, and therefore more actively responded more strongly to its appeals.

Biological properties make people similar to individuals of the natural world. A society shapes individual consciousness, thoughts, feelings, perceptions of personality. In such review, we believe that being human is unique. It is this approach inherent in I. Mykytyuk's creativity, portraying the typical, energy of his thought, the power of the talent, that the artist

crystallizes the unique and the individual, which so excites the viewer and touches the deepest soul strings. The work was performed in accordance with the training of scientific staff of the Lviv National Academy of Arts in accordance with the research work of the Department of Theory and History.

The present results are significant in the prospects for the study of this topic in the further study of I. Mykytyuk's work and a deeper analysis of his works.

Key words: *archetype, sculpture, small forms sculpture, creativity, artistic image.*

Постановка проблеми. Скульптура початку ХХІ ст. демонструє нові тенденції, митці створюють образ нового типу. Львівська станкова скульптура з ХХІ ст. позначена новими пошуками, що вказують на прагнення скульпторів до відображення процесів оновлення всіх сфер духовного життя, які відбулися в Україні. Притаманно, що ці пошуки найліпше виявилися не в портреті, а саме в сюжетній станковій композиції, яка через свою видову специфіку виявилася сприйнятливою до образної інтерпретації явищ дійсності й тому активніше, гостріше відгукнулася на її заклики.

Змістова канва творів скульпторів, які працюють у цій галузі, не прив'язується до якогось конкретного сюжету. І зміст творів, і їх композиційне рішення потребують мислення глядача, тобто співтворчості. Сучасних львівських скульпторів цікавлять не конкретні факти й події, як це було в часи панування соцреалізму, а філософський сенс буття людини. Звідси й багатозначність творів сучасних скульпторів Львова.

Психологія, антропологія, мистецтвознавство та інші науки проблему людини зводять у ранг універсальної, щоб глибше вивчити її, вони почали працювати на стику своїх проблем, а інтегруючою наукою стала філософія.

Проблема визначення людини в системі, що змінюється, стає актуальнішою. На наш погляд, це відбувається саме тому, що людина – найбільш просте й водночас загадкове створіння.

Біологічні властивості роблять людей схожими особинами природного світу, а соціум формує індивідуальні свідомість, думки, почуття, відчуття, сприйняття особистості. У такому розгляді, на нашу думку, можна стверджувати, що буття людини унікальне. Саме такий підхід притаманний творчості І. Микитюка, зображаючи типове, енергією своєї думки, силою таланту майстер виокремлює унікальне та індивідуальне, що хвилює глядача та найбільше торкається душі.

На кількох сторінках неможливо описати весь талант Івана Микитюка, творчістю якого захоплюються й на рідній землі, і за межами України. У статті акцентовано на великому пласті сучасної скульптури Львова, частиною якого є творчий доробок сучасника.

Робота виконана відповідно до підготовки наукових кадрів Львівської національної академії

мистецтв та згідно з науково-дослідними роботами кафедри теорії і історії. Окремі дослідження виконані автором як допоміжний матеріал до розділу «Пластика малих форм у посттоталітарному творчому середовищі Львова», що опрацьовується відповідно до затвердженої теми дисертації «Львівська скульптура малих форм другої половини ХХ ст. початку ХХІ» у Львівській національній академії мистецтв.

Аналіз досліджень. В українському мистецтвознавстві віднедавна простежується посилений інтерес до скульптур малих форм, що стали предметом дослідження сучасних авторів (О. Голубець, 2018; О. Гончарук, 2016; П. Нора, 2014; Л. Турчак, 2008). Розвиток скульптур малих форм Львова в контексті новітніх досліджень є властивим прикладом загальних тенденцій, що загалом відрізняють вітчизняний мистецтвознавчий дискурс. Творчість відомого скульптора відтворено у двох альбомах, які вийшли друком 2003 та 2018 рр. (Микитюк, 2003; О. Голубець, 2018). У вступній статті відомі львівські мистецтвознавці О. Голубець, Є. Шимчук, І. Голод високо оцінюють творчість свого сучасника (Голубець, 2018: 4–9]. У дисертації О. Гончарука в контексті портретної скульптури Львова II половини ХХ – початку ХХІ ст. проведено дослідження творчості й аналіз окремих робіт І. Микитюка (О. Гончарук, 2016: 122–125). Недостатня та фрагментарна оглядовість його творчості в спеціальній літературі потребує аналізу і творів скульптора, і способів творчого мислення, і художніх процесів і явищ загалом.

Мета статті – дослідити творчість відомого сучасного львівського скульптора І. Микитюка. У межах статті, відповідно до поставленого нами завдання, найбільшу увагу приділено аналізу серії скульптурних робіт «Карпатський мотив», що створені автором протягом 2012–2018 рр.

Виклад основного матеріалу. Художній образ у творчій роботі І. Микитюка має філософське, глибоко психологічне, в особливій індивідуальній манері виконання речове втілення. Форми такого втілення в різних творах майстра мають розмаїті художньо-сміслові відтінки. Ніяка думка не може існувати «оголено», вона завжди має як свою форму вираження певну природну матерію. Так, будь-яка художня ідея існує лише в певній мате-

ріальній оболонці. Експериментальний характер, прагнення до новаторства, сентиментальність і великий діапазон почуттів є визначальним у творах І. Микитюка (О. Гончарук, 2016: 122–125). Автор у творах застосовує символи, недомовленість, натяки, таємничість, загадковість.

Скульптури І. Микитюка – це не повчання, односпрямована риторика, помилкова чутливість і не об'єктивні описи. Автор прагне втілити ідею в чуттєво зрозумілу форму, яка слугуватиме вираженню ідеї, не виходячи з-під її влади. З іншого боку, скульптурні композиції І. Микитюка протилежні тому, щоб ідея замикалася в собі, відкинувши «блискучі шати», приготовані для неї у світі явищ. Природні мотиви, жіночі та чоловічі торси, історичні портрети значущі не самі собою, а лише як відчутні відображення першо-Ідей. У творах автор намагається відобразити життя в його гармонії та повноті, глибину переживань, невизначених настроїв, тонких почуттів і швидкоплинних вражень.

Серія «Карпатський мотив» творилася спонукою глибокої душевної потреби. Протягом восьми років створено скульптурні композиції: «Карпатський мотив» (1998), «Карпатський мотив II» (2011), «Карпатський мотив» (2018), «У роздумах» (2011), «Подорож фігури» (2012), «Подорож фігури II» (2012), «Подорож фігури III» (2017), «Легінь Карпат» (2013), «Січковий стрілець» (2015), «Січковий стрілець II» (2015), «Бунт» (2001), «Бунт II» (2004), «Бунт III» (20018). Серія «Карпатський мотив» І. Микитюка містить єдність ідеї, загальну спрямованість думки й сенс. Символізм скульптури суперечливий і неоднозначний, інколи вступає в ідеологічний конфлікт із реалістичною основою. Відповіддю на духовні пошуки автора слугує відображення духовності, заглиблення в себе як першооснова єдиної правильної відповіді на потребу сьогодення.

О. Голубець слушно зазначає, що образний код скульптури І. Микитюка визначають два головні чинники. Перший – глибинне закорінення у традиціях і сюжетах карпатського краю, де минули дитинство та юність. Вони назавжди закарбувалися в підсвідомості, стали частиною власного генетичного коду. За словами художника, обриси гір і копичок сіна на їх схилах залишилися на все життя зразками найдосконалішої скульптурної пластики. Не випадково значна частина творів, які становлять основу творчого доробку митця, сприймається як своєрідні матеріалізації народних казок, легенд і пісень (О. Голубець, 2018: 4).

Починаючи від імпресіоністичних етюдів, автор у творах поступово перейшов до ознак ек-

спресіонізму, сюрреалізму та концептуалізму, органічно передаючи образність, якою наповнений символізм у скульптурі (О. Голубець, 2018: 15). Знаменита робота «Карпатський мотив» (1998) видається на перший погляд повсякденною й не приваблює простотою сюжету (О. Голубець, 2018: 22]. Однак у тій манері, у якій зображено тіло селянина, прихована незмірна глибина. Глядачеві передається особлива напруженість композиції. Виникає відчуття, що той, кого зобразили, приховує таємничі знаки вищого буття й чогось незвіданого. Домінантним є блискучий посох, на який опирається людина. Він чітко розділяє постать, котра є основою та стержнем радше духовним, аніж фізичним. Це символічна вісь духу, сили та надії на яку опирається українець у час турботи і смутку. У праці «Карпатський мотив II» автор вдається до більшої деталізації голови. Вираз обличчя диктує емоційне забарвлення сюжету, доміантним залишається посох, який композиційно виражений вертикальною одягу (О. Голубець, 2018: 39). Скульптурна композиція «Карпатський мотив» (2018) є останньою роботою з трьох однойменних і декларує еволюцію думки І. Микитюка (О. Голубець, 2018: 47). Селянин, обпершись на посох, тримає в руках маленького баранчика. Яка сила думки та енергії в постаті й особливому погляді. Завдяки своєму таланту І. Микитюк передає й важкість прожитих років, і несповнені надії. Проте домінуючою є думка, що не все втрачено й майбутнє буде інакшим.

«Подорож фігури» має три варіанти й широкий діапазон звучання: ідея руху та початку втілена в антропоморфних образах, які цілковито й доречно передають узагальнений образ людини, котра перебуває в стані пошуку. Вдало знайдений ракурс рвучко припіднятої голови з типовим головним убором у «Подорож фігури» (2012) красномовно відображає впевненість і рішучість у своїх діях. Погляд спрямовано в далечінь майбутнього, яке не лякає своїми несподіванками (О. Голубець, 2018: 32–33). «Подорож фігури II» (2012) не демонструє глядачу такого очевидного оптимізму (О. Голубець, 2018: 38). У силуеті постаті ще вбачається рішучість, проте нахил голови вказує на сумнів і надломленість у пошуку. «Подорож фігури III» (2017), де фігура є більш статичною, автор наче завершує розповідь і символізує близький кінець, завершення пошуків (О. Голубець, 2018: 37). Об'єднуючим моментом у трьох скульптурах є умовне зображення літери «А», яке прочитується в силуетах постатей. Варто зазначити, що «А» – кирилична літера, є першою в українській і всіх кирилических абетках, при кла-

сифікаційних позначеннях означає «перший». Таке композиційне трактування у формі літери «А» підсилює ідею подорожі-пошуку, подорожі-вибору й указує на потужну енергію та первинність, початок ситуації, послуговування лише власними силами, що є таким притаманним для жителів Карпат, котрі мають складну історію та досвід виживання у важких кліматичних і соціальних умовах. Доля народу зачіпає найтонші душевні «струни» скульптора, який усім серцем уболіває за рідний народ, відчуває його глибинні настрої та душевні потреби. Аналогічна ідея пошуку є в скульптурній композиції «В роздумах» (2011) (О. Голубець, 2018: 43).

Яскрава, напружена, мозаїчна скульптура цього великого майстра епічна та монументальна. У творах відчувається суперечність між реальним навколишнім світом і думкою автора. Твори «У роздумах» (2011), «Легінь Карпат» (2013) занурюють нас в епоху героїв билин, Середньовіччя, що постає перед нами як надто величне й значуще (О. Голубець, 2018: 43, 64). У пропонуваніх образах нескінченний світ минулого Карпат є таємничим, з болем і сумнівами, з перемогами та поразками, з безмежним і великим прагненням до добра й істини. Нехтуючи старі норми та догми, І. Микитюк віддає перевагу власному розумінню процесів, які відбувалися в суспільстві, своїй образній системі, основу якої творять лаконізм і зосередженість образів, утілених у збірному образі персонажа. Звернення автора до джерел національної культури, пізнання самотнього світу її образів визначило стилістичну розмаїтість скульптури, відкрило нові шляхи для розвитку творчої думки.

У серії «Карпатський мотив», щоб посилити основну ідею, І. Микитюк якнайліпше вирішує трактування одягу, силует якого є максимально лаконічним і позбавленим зайвої деталізації, проте фактура є живою, енергійною, в окремих фрагментах убачаємо натяки на мотив карпатського ландшафту, в інших фрагментах – легкі антропоморфні обриси. Упевнено змодельована фактура відображає контрасти світла й тіні, внутрішню силу та драматичне напруження. Таке композиційне рішення напрочуд вдале, оскільки стимулює уяву глядача, яка самостійно, виключно для себе, завершує сюжет ідеї подорожі-пошуку чи ідеї подорожі-вибору. Поштовх до думки щодо самодіяльності душі – це те найцінніше, що автор може запропонувати для свого сучасника та наступних поколінь. І. Голод зазначає: «... майстерність, з якою Микитюк працює з різними матеріалами, просто вражає. Під його рукою він

починає оживати, промовляє, рухається, створює власну гру світла і тіні. Більше того, матеріал часто виступає дієвим учасником, мало не співавтором задуму і втілення образів» (О. Голубець, 2018: 7). Мистецтвознавець Є. Шимчук, звертаючись до творчості свого сучасника, зауважує, що «любов до глибинного прочитання теми вибудована на чіткості силуетного контуру й моноліті об'єму. Поверхні пластик моделюється делікатно, але органічно введеними ефектами «імпресіоністичних фактур». За тими скульптурними таємницями з'являються духовність і ліризм образів» (О. Голубець, 2018: 9).

Роботи «Січковий стрілець» (2015), «Січковий стрілець II» (2015), створені в один період, указують на те, що модель та образ являють собою головну проблему портретного мистецтва (О. Голубець, 2018: 34, 63). Художник утілює в образі Січового стрільця своє уявлення про модель, і воно збагачується під час творчого процесу через взаємне знайомство митця й портретованого. Кожна епоха відображає в портретах тогочасне розуміння героя, ставлення до панівних ідеалів. Саме тому образ Січового стрільця, виконаний І. Микитюком, належить до неоднозначних філософських і глибоко психологічних творів. Внутрішній світ воїна вимагав свого розкриття в образотворчому мистецтві. Перетворення моделі на художній образ І. Микитюк розглядав як частину лінії «модель-художник-образ-глядач». Скульптурні композиції «Січковий стрілець» (2015) зі статикою вирішення фігури, «Січковий стрілець II» (2015) з максимально рельєфною динамікою постаті у виконанні автора – це складні художні образи, пронизані національною ідеєю та глибоким символізмом. Митець, аналізуючи й узагальнюючи, перетворює модель і на цій основі формує портретну концепцію, передаючи свої враження, погляди та переконання.

Об'єднувальним моментом у серії скульптур «Карпатський мотив» є загальне komponування силуету кожної постаті, яке нагадує копицю сіна. У розмові з художником І. Микитюк наголошує, що сюжет копиці сіна, такий рідний з дитинства і такий поширений і звичний у пейзажі Карпат, є основою формотворення постатей. Копиця сіна для митця є важливим архетипом, який є основою для аксіологічної платформи кожного жителя гір: це й розуміння «дому», захищеності, й уявлення про достаток, спокій і рівновагу. Символ копиці сіна – це та матриця, яка прописана в підсвідомості кожного і є фундаментальною, зрозумілою та рідною. Для глядача така передача інформації на рівні архетипу, що оминає зайвий натуралізм і

надмірну деталізацію, є найефективнішою та зрозумілою й об'єднавчою в межах одного етносу. Глядач безпомилково впізнає «своє», дешифрує інформацію й реагує єдино правильною емоцією. Показово, що архетипи, як зазначає С. Кримський, виконують функції праформ чи «дороговказів буття» у творчості А. Данте, Й. Гете, Т. Манна, Т. Шевченка та інших великих творців вічних духовних цінностей. Так, розглядаючи міфологічне бачення світу як утілення архетипічної структури людського буття, Т. Манн наголошує, що архетип є «первісним зв'язком», вихідною формою буття, позачасовою схемою, прадавньою формулою, у яку вкладається життя, що усвідомлює себе, намагаючись знову набути колись запрограмованих рис (С. Кримський, 2001: 696).

Якщо, аналізуючи композицію скульптурних форм постатей, іти шляхом максимальної стилізації та виокремлення первинної найпростішої форми, то без особливих зусиль можемо побачити трикутник в основі. Таке вирішення ще більше загострює звучання основної ідеї серії «Карпатський мотив». Трикутник із вершиною, спрямованою догори, у ментальності нашого народу є чоловічим символом. Також його трактуємо як знак вогню, духу та потужної енергії. Найочевидніше форма трикутника простежується у творах «У роздумах», «Бунт» (2001), «Бунт III» (2018) (О. Голубець, 2018: 43, 40, 62).

У скульптурах І. Микитюка портрет завжди зберігає духовно-естетичну наповненість і водночас є твором, позначеним печаттю делікатної артистичної інтерпретації. Ось чому скульптурним образам митця завжди прикметна якась особлива свіжість, нешаблонність тлумачення образу й цілковита відсутність такої, на жаль, поширеної в сучасному образотворчому мистецтві риси, як сухість формального наслідування. У скульптурних образах І. Микитюк послідовно дотримується зв'язку з оточенням, що надає його творам людяності й зрозумілості. Водночас у вирішеннях скульптора завжди прочитуються прикмети його індивідуального творчого почерку, де створений образ має духовну піднесеність, відстороненість

від світу, щоденної метушні й буденності. Кожна деталь у його творах – поворот голови, ракурс постаті, вираз обличчя, трактування зачіски та рук, лаконізм фігури й одягу – разом творить той особливий духовний клімат його образів, завжди наповнений теплом і глибокою любов'ю до рідної землі (О. Гончарук, 2016: 122–125).

Художник володіє інтенсивною емоційністю, яка є в серії «Карпатський мотив». Це одна із суттєвих рис специфічно художнього таланту автора. Важливо зазначити, що І. Микитюк є «емоційно мислячим» творцем. І спосіб узагальнення, і характер творчого процесу, і шляхи впливу його творів на глядача роблять питання про емоційну сторону художнього способу освоєння світу вкрай важливим. Оскільки пізнана художником дійсність постає перед нами в образній формі, у формі зображення одиничних явищ, сприйняття твору мистецтва обов'язково передбачає емоційну ступінь пізнання як необхідну ланку процесу засвоєння, закладену в образі істини.

Висновки. Проаналізувавши твори відомого українського скульптора І. Микитюка на прикладі серії «Карпатський мотив», можемо з упевненістю стверджувати, що домінуючою ідеєю творчості сучасного скульптора є думка, що людина – це варіативна, сильна й унікальна система, яка дає можливість адаптуватися людині в новій глобальній дійсності, навіть якщо вона спричинить біфуркаційні падіння в політиці, економіці та культурі. Духовними пошуками людина ніколи не перенасичується. Серією робіт «Карпатський мотив» сучасний львівський скульптор авторитетно декларує, що дух править світом, формуючи відносно самостійну ідеальну субстанцію. Творчість, в основі якої народні архетипи, є унікальним, найефективнішим способом комунікації не лише в межах етносу. У скульптурних композиціях відомого українського художника І. Микитюка, занурюючись у власну психіку, глядач знаходить колективне уявлення людського роду.

Перспективи дослідження цієї теми вбачаємо в подальшому вивченні творчості І. Микитюка та глибшому аналізі його творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голубець О., Голод І., Шимчук Є. Іван Микитюк. Скульптура. Львів : Колір ПРО, 2018. 71 с.
2. Голубець О. Сучасна скульптура Львова. Львів : БаК, 2015. 144 с.
3. Гончарук О. В. Львівський скульптурний портрет другої половини ХХ століття: композиційні моделі та образно-пластична структура : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.05 / Львівська національна академія мистецтв. Львів, 2016. 163.
4. Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять. Київ : Кліо, 2014. 272 с.
5. Турчак Л. Процеси змін в українській скульптурі (сучасний аспект). *Художня культура України. Актуальні проблеми* : науковий вісник / ред. О. Федорук, В. Сидоренко, І. Безгін та ін. ; Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. Київ, 2008. Вип. 5. С. 188–196.

6. Микитюк І. Скульптура : каталог / вступ. стаття О. Голубець. Львів : б. в., 2003. 30 с.
7. Кримський С. Архетипи. Енциклопедія сучасної України. Київ, 2001. Т. 1. 695–697.

REFERENCES

1. Holubets, O. (2003). Ivan Mykytiuk. Skulptura: katalog [Ivan Mykytiuk. Sculpture: catalog]. Lviv, 30 [in Ukrainian].
2. Holubets, O. (2015). Suchasna skulptura Lvova [Modern sculpture of Lviv]. Lviv: BaK, 144 [in Ukrainian].
3. Honcharuk, O. V. (2016). Lvivskiy skulpturniy portret druhoi polovyny XX stolittia: kompozytsiini modeli ta obrazno-plastychna struktura [Lviv sculptural portrait of the second half of the XX century: compositional models and image-plastic structure] *Candidate's thesis*. Lviv, 163 [in Ukrainian].
4. Nora, P. (2014). Teperishnie, natsiia, pamiat [Present, nation, memory]. Kyiv: Klio, 272 [in Ukrainian].
5. Turchak, L. (2008). Protsesy zmin v ukrainskii skulpturi (suchasnyi aspekt) [Processes of Change in Ukrainian Sculpture (Modern Aspect)]. *Khudozhnia kultura Ukrainy. Aktualni problemy – Art Culture of Ukraine. Actual problems*. Fedoruk O., Sydorenko V., Bezghin I. (Ed.). Kyiv, 5, 188–196 [in Ukrainian].
6. Holubets, O., Holod, I., Shymchuk, Ye. (2018). Ivan Mykytiuk. Skulptura: albom [Ivan Mykytiuk. Sculpture: album]. Lviv: Kolir PRO, 71 s. [in Ukrainian].
7. Krymskyi, S. (2001). Arkhetypy [Archetypes]. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy – Encyclopedia of Modern Ukraine*. V. 1. Kyiv, 695–697 [in Ukrainian].